

A person wearing a traditional conical hat and a blue shirt is seen from behind, walking through a lush green rice field. They are holding a long wooden pole. In the background, there is a small village with several houses and palm trees, and further back, a range of green mountains under a blue sky with scattered white clouds.

DRUŠTVENI FAKTORI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

VLASNIŠTVO NAD POLJOPRIVREDNOM POVRŠINOM

VLASNIŠTVO

INDIVIDUALNO (PRIVATNO)

KOLEKTIVNO (ZAJEDNIČKO)

NASLJEĐIVANJE POSJEDA

NASLJEĐIVANJE NEPODIJELJENOG POSJEDA

NASLJEĐIVANJE PODIJELJENOG POSJEDA

- nasljednik je najčešće prvorodeno ili zadnje rođeno dijete ili onaj kojeg se smatra najspособnijim
- ovaj sustav je karakterističan za **britanske kolonije** i **Sjevernu Europu**
- posjed se dijeli na manje čestice (jednake ili nejednake veličine)
- ovaj sustav raširen je u zemljama **južne, istočne i jugoistočne Europe te južne i jugozapadne Azije**
- nedostatak je usitnjavanje posjeda i nemoguće racionalno gospodarenje zemljom

VLASNIŠTVO NAD POLJOPRIVREDNOM POVRŠINOM

- **ZAJEDNIČKO VLASNIŠTVO** – pojedinac ne može slobodno raspolagati posjedom već se on koristi zajednički, a pojedinac ili obitelj dobivaju dio zajedničkog posjeda na korištenje
- primjeri zajedničkog vlasništva kroz povijest:
 - feudalni sustav u srednjem vijeku
 - sovhozi (državna dobra) i združena dobra (kolhozi) u SSSR-u
 - poljoprivredno-industrijski kombinati u Hrvatskoj
 - **zadruga** (postoje i u kapitalizmu kad se poljoprivrednici zajednički udružuju radi kupnje nekog skupljeg stroja – npr. mošavi u Izraelu)

VLASNIŠTVO NAD POLJOPRIVREDNOM POVRŠINOM

- **Izrael – kibuci i mošavi** – oblici zajedničkog življenja i privrede (komune/zadruga)
- **kibuci** – oblik zajedničkog vlasništva u kojem se **zemljište koristi individualno** – **sva imovina zajedničko** je vlasništvo članova kibuca (*oko 250 kibuca u Izraelu*)
- **mošav** – naselje obitelji udruženih zajedničkim interesima – sve je **privatno vlasništvo**, ali kupnja dobara, kreditiranje i veće investicije su zajedničke – članovi pomažu i štite jedni druge (*oko 450 mošava u Izraelu*)

RASPOLAGANJE ZEMLJOM

- velike posjede vlasnici mogu:
 - sami obrađivati (ili unajmiti radnu snagu)
 - dati u zakup
- **zakup** – može biti nasljedni ili vremenski ograničen
 - **prednosti**: pruža mogućnost preživljavanja agrarnom stanovništvu bez zemlje
 - **nedostatci**: lošija obrada zemlje i nedostatak inovacija ili prekomjerno iskorištavanje zemlje
- zakup je češći u regijama gdje je starije stanovništvo i intenzivniji proces deagrarizacije
 - posljedica zakupa – razbacane parcele što smanjuje rentabilnost (npr. Hrvatska)
- sustav zakupa najčešći je u Latinskoj Americi i jugozapadnoj Aziji

VELIČINA POSJEDA

```
graph TD; A[VELIČINA POSJEDA] --> B[VELIKI POSJEDI]; A --> C[SREDNJI POSJEDI]; A --> D[MALI POSJEDI]; B --- B_desc["– u zemljama Novog svijeta gdje su velika gospodarstva"]; C --- C_desc["– posjed u jednoj državi može se smatrat velikim (npr. Hrvatska) a isti taj u nekoj drugoj može biti mali (npr. SAD)"]; D --- D_desc["– u manjim državama koje imaju veću agrarnu gustoću i staru naseljenost"]; E["– veličina posjeda ovisi o nasljeđivanju i kulturi koja se uzgaja"];
```

VELIKI POSJEDI

- u zemljama Novog svijeta gdje su velika gospodarstva

SREDNJI POSJEDI

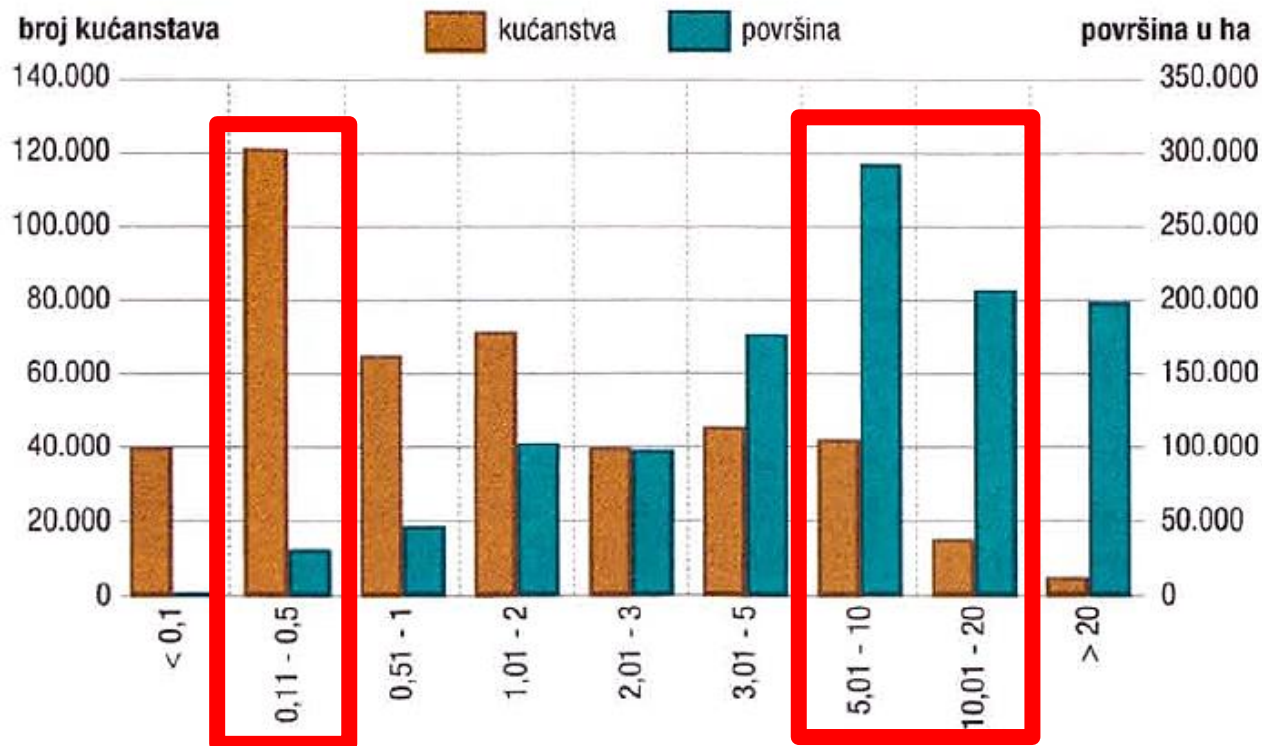
MALI POSJEDI

- u manjim državama koje imaju veću agrarnu gustoću i staru naseljenost

- posjed u jednoj državi može se smatrat velikim (npr. Hrvatska) a isti taj u nekoj drugoj može biti mali (npr. SAD)
- veličina posjeda ovisi o nasljeđivanju i kulturi koja se uzgaja

VELIČINA POSJEDA U HRVATSKOJ

- u Hrvatskoj su najbrojniji **vrlo mali posjedi** (od 0,1 ha do 0,5 ha), **više od pola svih posjeda je ispod 1 ha**
- najveći dio zemljišta otpada na srednje velike posjede no oni **nisu okupljeni i izparcelizirani su**
- veliki posjedi zauzimaju najmanji dio zemljišta (svega 1,2%)

broj kućanstava u hrvatskoj prema vleičini posjeda (2003.god)

AGORSOCIJALNI SUSUTAVI

- izdvajaju se na osnovi **veličine posjeda, vlasništva, sustava nasljeđivanja i raspolaganja zemljom**
- tipovi agrosocijalnih sustava u svijetu:
 - **plemenski, obiteljski, kapitalistički tržišni i kolektivistički**

AGROSOCIJALNI SUSTAV	VLASNIŠTVO	OBIJEŽJE	PRIMJER
PLEMENSKI	zajedničko	pokretno stočarstvo motičarsko ratarstvo	središnja Afrika
OBITELJSKI	individualno (privatno)	proizvodnja za vlastite potrebe, polikultura, farme, proizvodnja za tržište	jugoistočna Europa, Srednji zapad SAD-a
KAPITALISTIČKA TRŽIŠTA	individualno (privatno)	plantaže, rančevi	jugoistočna Europa Srednji zapad SAD-a
KOLEKTIVISTIČKI	zajedničko	Kibuci i mošavi	Izrael